

تحلیل نقش منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی (مطالعه موردی: سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی)

مسعود قهرمانی*

چکیده

در بندهای چهار و دوازده سیاست‌های کلی نظام اداری و محیط زیست، به ترتیب بر دانشگرایی و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، تأکید شده است. تحقیق حاضر با هدف تحلیل نقش منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، انجام شد. روش بررسی از نظر هدف کاربردی، روش توصیفی و گردآوری داده‌ها به صورت میدانی با بهره‌گیری از ابزار پرسش‌نامه‌های محقق ساخته، انجام شد. جامعه آماری شامل کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به تعداد ۱۴۵۳ نفر بود که ۳۰۴ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده، انتخاب و به پرسش‌نامه‌های روا و پایا پاسخ دادند. آمار توصیفی و استنباطی، نرم‌افزار تحلیل آماری spss، آزمون آماری همبستگی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین منابع انسانی دانشگر و مؤلفه‌های آن (انگیزه بالا، درگیر شدن در امور سازمان، و توانایی) و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، ارتباط مستقیم و مثبت وجود دارد. نتایج نشان داد که منابع انسانی دانشگر در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی وجود داشته و می‌توانند در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی نقش داشته باشند.

واژگان کلیدی: ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی، منابع انسانی دانشگر.

* استادیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، واحد مهاباد، دانشگاه آزاد اسلامی، مهاباد، ایران
ghaharamany@iau-mahabad.ac.ir

۱. مقدمه

حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای مدظله‌العالی رهبر معظم انقلاب اسلامی؛ بارها در بیانات ارزشمند خود به مسئله تدوین و بهره‌گیری از الگوی اسلامی ایرانی در مدیریت بحران‌های زیست‌محیطی تأکید و این نوع مدیریت را به‌عنوان راهکاری برای حل مسائل مرتبط مطرح فرمودند. معظم له در این باره فرمودند: با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت؛ با حرکت عادی و احياناً خواب‌آلوده و بی‌حساسیت نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد؛ یک همت والا لازم است، تحریک جهادی و الگوی اسلامی ایرانی برای انجام کارها لازم است (۱۳۹۲/۱۲/۲۰). امروزه مفهوم منابع انسانی دانشگر، دارای جایگاهی متمایز در نظریه‌های رفتار سازمانی، مدیریت منابع انسانی، و مدیریت راهبردی است. اکنون، وظایف مدیریت منابع انسانی در سازمان، دستخوش تحول اساسی شده است و منابع انسانی، افزون بر کارکردهای سنتی خویش و اغلب مقدم بر همه آنها عهده‌دار نقش‌های نوین هستند که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان دانشگرایی اشاره کرد. بنابراین، سیاست‌های منابع انسانی دانشگر رابطه نزدیکی با آن جنبه از مدیریت منابع انسانی دارند که به سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی و توسعه سرمایه انسانی سازمان مربوط می‌شوند و به مسائلی چون ایجاد یک سازمان پویا و فراهم آوردن فرصت‌های آموزش و پرورش و یادگیری کارکنان به‌منظور بهبود عملکرد سازمانی، گروهی و فردی می‌پردازند (ابیلی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۱۳۶). بحران‌های زیست‌محیطی در عصر حاضر به یکی از دغدغه‌های اصلی انسان‌ها تبدیل گشته است. در این راستا، همواره در گوشه و کنار جهان، نشست‌ها و همایش‌های علمی تشکیل می‌گردند که در مورد علل پیدایش پدیده‌های فاجعه‌آمیز طبیعی و راه‌حل نجات و رهایی از این تنگنا و مسائل مربوط به آن، به مطالعه و پژوهش می‌پردازند (آزادخانی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۱۴۴). انسان به‌عنوان مخاطب، مجری و ناظر بر اجرای برنامه توسعه و نیز به‌عنوان هدف نهایی این برنامه در کانون نظام برنامه‌ریزی قرار دارد (ابیلی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۱۳۵). انسان موجود پیچیده‌ای است. همین موجود پیچیده، در هر نقشی و موقعیتی که در سازمان قرار داشته باشد، نقشی مهم در تحقق اهداف سازمان دارد. با توجه به رقابت شدید و تنگاتنگ در دنیای امروزی، می‌توان بیان داشت که نیروی انسانی مهم‌ترین مزیت رقابتی برای هر سازمان محسوب می‌شود؛ بنابراین، مدیران باید آگاه باشند چگونه با این عامل راهبردی برخورد کنند و استفاده هرچه مؤثرتر از این مزیت رقابتی را بیاموزند (رنگریز و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۷۳).

در جهان کنونی بشر متوجه عواقب زیان‌بار بهره‌برداری بی‌رویه از طبیعت و پیدایش انواع آلاینده‌ها در محیط زیست خود شده است (علوی مقدم و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۵۴). پیشرفت و

توسعه عنان‌گسیخته و بدون برنامه‌ریزی هم‌جانبه، با تخریب و آلودگی محیط زیست همراه است، پیشرفت ظاهری موجود عملاً منجر به بهره‌گیری برخی اشخاص یا مؤسسات و کشورهایی محدود از این پیشرفت‌ها شده است، سرمایه‌ها، امکانات و رفاه خود را چند برابر کرده‌اند؛ اما در مقابل، طبیعت تخریب شده و آلودگی زمین، آب و هوا و محیط زیست جهان گسترش یافته است. از منظر دین مقدس اسلام، افزایش جمعیتی مطلوب است که با کیفیت همراه باشد. یعنی اگر امکان تربیت آنها و فراهم کردن شرایط ازدواج، شغل و مسکن نباشد افزایش جمعیت موجب ذلت جامعه اسلامی می‌گردد و حدیث پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مورد مباحث ایشان به جمعیت مسلمانان، به معنای آن است که مسلمانان محتاج، فقیر و عقب‌مانده و... نباشند (قدس گلشن و جوزی، ۱۳۹۶، ص ۱۷۷). عواقب زیان‌بار بهره‌برداری بی‌رویه از طبیعت و نگاه جهانی به مؤلفه‌های زیست‌محیطی، وضعیت مخاطره‌آمیزی را نشان می‌دهد. بنابراین، ضرورت نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی با ابتناء بر ارزش‌های اسلامی-ایرانی که به طور هم‌زمان پیشرفت زندگی مادی را نیز دربرگیرد، جدی‌تر از هر زمان دیگر به نظر می‌رسد (علوی مقدم و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۵۶). منابع انسانی با توجه به نقشی که در آلوده ساختن محیط زیست دارند، به‌عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر محیط زیست مطرح می‌باشند. جامعه ما با مسائل زیست‌محیطی مواجه است و با توجه به نقش راهبردی سازمان جهاد کشاورزی در توسعه پایدار، می‌توان اهمیت منابع انسانی دانشگر را در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای اسلامی ایرانی، مورد تأکید قرار داد. همچنین، در بندهای چهارم و دوازده سیاست‌های کلی نظام اداری و محیط زیست، به ترتیب بر دانشگرایی و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، تأکید شده است. براین اساس، هدف تحقیق حاضر، پاسخ به سؤال اصلی ذیل در قالب فرضیه‌های مذکور است.

منابع انسانی دانشگر چه نقشی در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، دارند؟

فرضیه اصلی

منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

فرضیه‌های فرعی

انگیزه بالای منابع انسانی در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد. درگیر شدن منابع انسانی در امور سازمان در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

توانایی منابع انسانی در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

مبانی نظری

منابع انسانی دانشگر: عصر تغییرات پُرشتاب علمی و فناوری، سازمان‌ها را بر آن داشته، تا با کسب بهترین منابع و مدیریت صحیح آن بتوانند به رقابت پردازند. اگر در گذشته کسب ابزار و فناوری می‌توانست عامل مهمی در مزیت رقابتی به حساب آید، امروزه منابع اطلاعاتی و از همه مهم‌تر نیروهایی که توان تبدیل اطلاعات به ارزش افزوده را برای سازمان‌ها داشته باشند، حائز اهمیت هستند. شاید واژه دانشگران که اولین بار توسط پیتر دراکر ۱ در سال ۱۹۵۹ مطرح گردید، تاکنون این چنین راهبرد سازمان‌ها را تحت تأثیر قرار نداده است، چرا که امروزه این واژه تمامی سازمان‌ها را بر آن داشته که برای ربودن گوی سبقت و بقا در عصر حاضر از هیچ کوششی دریغ نورزند. دراکر دانشگران را افرادی توصیف کرد که با پردازش اطلاعات موجود برای ایجاد اطلاعات جدید ارزش افزوده‌ای را برای سازمان پدید می‌آورند، که می‌توان به کمک آن به تعریف و حل مسائل پرداخت. با این تعریف می‌توان پی برد که چرا سازمان‌ها عمده تمرکز خود را بر روی جذب و نگهداری نیروهای دانشگر معطوف داشته‌اند. نیروهایی که علی‌رغم ایجاد فضایی آکنده از دانش و پویایی برای سازمان‌ها، چالش‌های متعددی را نیز فراروی آنها قرار داده‌اند، به نحوی که باعث به وجود آمدن مفاهیم نوینی در عرصه مدیریت منابع انسانی شده‌اند (اسماعیلی، ۱۳۹۵، ص ۷۲). گفته شد که در عصر کنونی، دانش به‌عنوان منبعی ارزشمند و راهبردی و همچنین یک دارایی مطرح است و ارائه کالاها و خدمات با کیفیت مناسب، بدون مدیریت و استفاده صحیح از این منبع ارزشمند، امری دشوار است (آغاز و قلی‌پور، ۱۳۹۳، ص ۴۷).

اخلاق و فرهنگ زیست‌محیطی اسلامی-ایرانی: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدّ ظلّه العالی) در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی، در نامه‌ای به رؤسای قوا، سیاست‌های کلی محیط زیست را ابلاغ کردند. ایجاد نظام یکپارچه ملی محیط زیست، مدیریت هماهنگ و نظام‌مند منابع حیاتی، جرم‌انگاری تخریب محیط زیست، تهیه اطلّس زیست‌بوم کشور، تقویت دیپلماسی محیط زیست، گسترش اقتصاد سبز و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی از جمله محورهای ابلاغیه رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدّ ظلّه العالی) است. بر این اساس متن سیاست‌های کلی محیط زیست که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شد، ابلاغ گردید (۱۳۹۴/۰۸/۲۶). در اسلام حفاظت از محیط زیست مبتنی بر این اصل است که تک تک اجزاء تشکیل دهنده محیط زیست را خداوند آفریده، و همه موجودات زنده با وظایف گوناگونی خلق شده‌اند، وظایفی که خداوند متعال آنها را با دقت تمام سنجیده و بین آنها تعادل برقرار کرده است. نگاه اسلام به طبیعت و محیط - اعم از جاندار و بی‌جان - عاطفی، اخلاقی، معنوی و هدایت‌گرانه است و برخورداری از مواهب طبیعی نیز بر پایه اصولی متین، عادلانه، حکیمانه، متوازن و سازنده استوار است. هدف متعالی اسلام برخوردار ساختن همه نسل‌ها از نعمت‌های الهی و ایجاد جامعه‌ای سالم و به دور از فاصله طبقاتی و مستعد برای رشد و شکوفایی است. الزامات شرعی برای حفظ تعادل و توازن در استفاده از مواهب طبیعی با پرهیز از زیاده‌روی و مقید به عدم اضرار به غیر فراهم آورده است. محیط زیست آفریده خداوند است و حفاظت از آن به معنی حفظ ارزش‌های آن، و به منزله نشانه‌های وجود آفریدگار است. اجزای تشکیل دهنده طبیعت موجوداتی‌اند که پیوسته آفریدگار خود را ستایش می‌کنند. شاید انسان‌ها قادر نباشند شکل یا ماهیت این ستایش را درک کنند، ولی این واقعیت که در قرآن کریم تشریح شده است دلیل دیگری برای حفاظت از محیط زیست به‌شمار می‌آید. همه قوانین طبیعت را آفریدگار وضع کرده است و مبتنی بر مفهوم تداوم مطلق هستی‌اند. اگرچه گاه ممکن است خواست خداوند بر چیز دیگری قرار گیرد، لیکن هر آنچه اتفاق می‌افتد براساس قانون طبیعی خداوند (سنت) است (اهریج، ۲۰۰۲، ص ۳۶)، و انسان‌ها باید این امر را به منزله اراده خداوند بپذیرند. باید از کارهایی که در جهت تخطی از قانون خداوند صورت می‌گیرد ممانعت کرد (شاه ولی، ۱۳۹۶، ص ۱۴۰).

اجزای چارچوب این الگو پایه محیط زیست به قرار زیر است:

۱. واقعیت طبیعت چیست؟ مادی گراهای جامعه‌شناسی محیط زیست، به مستقل بودن محیط زیست از رفتار و ادراک‌های انسان معتقدند (فاستر و همکاران، ۲۰۰۸، ص ۱۹۳۰). در حالی که

باید انسان را متعلق به محیط زیست دانست و بین او و محیط، مرزی را قرار نداد. در حقیقت، محیط واقعیتی جدا از انسان نیست، بلکه سازه‌ای است که با تعاملات نیروهای اجتماعی-اقتصادی و محیط فیزیکی شکل می‌گیرد و درک می‌شود (پالمر، ۱۹۹۸، ص ۱۳۷). همچنین دین مقدس اسلام، انسان و نظام هستی را هماهنگ و مکمل می‌داند. در یک شعور توحید محور، انسان‌ها با هم برابر و در صلح با همدیگر و محیط هستند (پال، ۲۰۱۱، ص ۸۹)؛ از این رو اخلاق اسلامی براساس واقعیت زیستی است و مخالف آرمان‌گرایی فردی در استفاده از امکانات جمعی و حقوق انکارناپذیر قوانین طبیعی است. بنابراین در بینش توحیدی، خدای انسان، همان خدای طبیعت است و همان علم و حکمت خداوندی در آفرینش انسان، در آفرینش طبیعت نیز به کار رفته است (هاشمی، ۱۳۷۷، ص ۸۹). دین مقدس اسلام هیچ‌گاه زمینه پیدایش انسان آزاد از مسئولیت را در قبال جهان و طبیعت و در قبال خدایی که حقیقت غایی است، نمی‌پذیرد (نصر، ۱۳۷۸، ص ۳۵)؛ از این رو حاکمیت برنامه‌های اقتصادی بهره‌کشانه از محیط زیست و فراموشی دین-معنویت در تفکرات تصمیم‌گیران اقتصادی از دلایل بی‌اعتنایی به محیط زیست است. بنابراین واقعیت محیط زیست از ورای عینیت آن و با قائل شدن معنویت تعریف می‌شود. اگر چه برای هستی باید عینیت واقعی قائل بود، ولی صرفاً قائم به آن نیست. همین‌طور، تصرف در آن به قوانین حاکم بر آن و هنجارهای اجتماعی محدود نیست، بلکه به اراده خالق نیز وابسته است.

۲. چگونه می‌توان محیط زیست را شناخت؟ در فلسفه علم، شناخت‌شناسی به مطالعه چگونگی شناخت انسان از اشیا و محدودیت‌های شناخت او می‌پردازد (موسلی، ۲۰۰۲، ص ۱۳۵). در حقیقت، شناخت‌شناسی بازتاب چگونگی تفکر انسان پیرامون باورها، عقاید و فعالیت‌های شناخت‌شناسی اوست. با دیدگاه انسان محور، با جدایی انسان از طبیعت، انسان ارزش بالاتری پیدا می‌کند و از این رو انسان‌ها موجودات ذی حقی انگاشته می‌شوند که تسلط بر طبیعت در راستای مطیع ساختن آن برای اهداف ابزاری اولویت پیدا می‌کند. انسان موجودی ویژه با توانایی متمایز کننده استعداد روانی و ویژگی‌های ذهنی است که به تنهایی از آنها برخوردار است (مکدونالد، ۲۰۰۴، ص ۶۷). چنین انسانی خویشتن را بخشی از طبیعت تجربه نمی‌کند؛ حتی از پیکار با آن سخن می‌گوید در حالی که فراموش کرده با پیروزی در این پیکار، خود را در جناح بازنده خواهد یافت (فراهانی فرد، ۱۳۸۵، ص ۱۸). هرچند اسلام برای شناخت محیط زیست همانند پارادایم‌های علمی به ویژه انتقادی و ساختارگرایی، از عینیت‌ها آغاز می‌کند و بر تعامل معین و ذهن تأکید دارد؛ ولی برای این شناخت با صرف علم متوقف نمی‌شود و برای تعالی هرچه بیشتر شناخت طبیعت، از دیگر منابع معرفتی مثل قرآن، عرفان و مکاشفه نیز بهره می‌گیرد که به دلیل این تنوع منابع شناخت، امکان حفظ هرچه بیشتر طبیعت فراهم می‌شود.

۳. روش مواجهه با بحران‌های محیط زیست چگونه باید باشد؟ آموزه‌های علمی تنها راه شناخت محیط زیست و حفظ آن نیست، بلکه آموزه‌های فرهنگی، دینی و معنوی نیز می‌توانند راهی برای تعدیل و تکامل محیط زیست باشند، زیرا حفاظت از آن یک فعالیت پیچیده انسانی است که نیازمند شناخت اخلاق، دین، فرهنگ، باورها، نیازها و موقعیت‌های انسانی است. از این رو اساس دانش امروز (مبتنی بر حس و تجربه)، بسیار ناتوان‌تر از آن است که منظری کلان از محیط و چگونگی حفظ آن را ارائه دهد (اصفهانیان، ۱۳۸۶، ص ۴).

اسلام برای تبیین ماهیت محیط زیست و حفظ آن، به لزوم بوم‌معرفتی به‌عنوان یک وظیفه معرفتی سازگار و انسجام‌بخش با انگیزه صحیح و بنیان نظری کافی تأکید دارد که بنابر «حکمت متعالیه» به دلیل سازگاری آن با بوم معرفتی حاکم بر اسلام تأکید دارد. چنین حکمتی بر وحی الهی، قرآن، شریعت، عرفان و عقل برهانی مبتنی است و به عبارت دیگر، توحیدمحور است و باورهای معرفتی کانون توجه رفع بحران‌های محیط زیست قرار می‌گیرند. ارزش‌شناسی طبیعت چگونه باید باشد؟ ارزش‌شناسی از مباحث فلسفی است که الزام‌های تربیت اخلاقی را تعیین می‌کند و بر نقش و جایگاه ارزش‌ها تأکید دارد (فاستر، ۲۰۰۸، ص ۱۹۳۳) و نشان می‌دهد در زندگی انسان چه چیزی ذاتاً و فی‌نفسه ارزشمند است (هرون، ۱۹۹۷، ص ۴۰۶).

آرمان‌های الگوی پایه محیط زیست: آرمان الگوی پایه محیط زیست اسلامی ایرانی پیشرفت آن است که با گرایش وظیفه دینی و با اخلاق مبتنی بر خاستگاه فرامین الهی، قداست طبیعت را احیا کرد. برای این منظور انسان باید از جایگاه خود در این عالم آگاه باشد و متقابلاً طبیعت می‌تواند آن واقعیت معنوی درونی را که آدمی در کنه وجود دارد، به وی بیاموزد یا یادآور شود. این مهم نیازمند بازیابی طبیعت به‌عنوان واقعیتی قدسی و نوزایی انسان به‌عنوان حافظ این امر قدسی است. برای این منظور، آفتابی ساختن انسان حقیقی یعنی انسان «خَلِيفَةُ اللَّهِ»، ضرورتی انکارناپذیر است (نصر، ۱۳۷۸، ص ۳۶). برای تحقق مسئولیت خَلِيفَةُ اللَّهِ انسان نسبت به محیط زیست، حکمت عملی اجتماعی شامل مرمت قلمرو «خلافت»، «آبادسازی» و «آزادسازی منطقه خلیفه الهی از نفوذ تخریب اهریمنان» می‌شود. البته خداوند نعمت‌های دیگری را در زمین قرار داده و یادآور می‌شود او کسی است که عمران و آبادی زمین را به انسان خلیفه الله سپرد و قدرت و وسایل آن را نیز در اختیارش قرار داد. اینکه خداوند عمران و آبادی زمین را به انسان تفویض کرد، اشاره به این دارد که وسایل لازم برای این منظور، از هر نظر آماده است؛ اما باید با کار و کوشش، زمین را آباد ساخت و منابع آن را به دست آورد. برای عمران و آبادی به یک ملت مجال می‌دهد و کارهای آنها را به دستشان می‌سپرد (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ص ۳۳). در ادامه

مسئولیت‌های خلیفه الهی، همان‌گونه که در رفتار باید تابع خداوند بود، این اصل اخلاقی نسب به پدیده‌های طبیعت نیز باید مورد توجه فرد و جامعه قرار گیرد (اصغری لقمجانی، ۱۳۷۸، ص ۵۲). از آنجاکه رفتارهای اخلاقی در زمره رفتارهای غیربازتابی هستند، ماهیتی ارتباطی دارند؛ یعنی با دیگر امور مرتبطند. به عبارت دیگر، کنش‌ها در روابط انسان با خود، خدا، هم‌نوعان و موجودات طبیعت ظاهر می‌شوند؛ با این حال، با یک دسته‌بندی می‌توان رفتارهای اخلاقی را با «خود»، دیگران»، «خدا» و «طبیعت» سنجد (صادقی، ۱۳۹۰، ص ۷۹).

پیشینه تحقیق: کریمی و درویش نوری (کریمی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۸) به بررسی رابطه سرمایه‌های اجتماعی، تعهد سازمانی و رفتار فرانتشی در محیط زیست پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد رابطه قوی و مثبت بین سرمایه اجتماعی با تعهد سازمانی معنی‌دار است، رابطه خوب و مثبت بین سرمایه اجتماعی با رفتارهای فرانتشی وجود دارد، رابطه خوب و مثبت بین تعهد سازمانی با رفتارهای فرانتشی وجود دارد. آزادخانی، سادات‌نژاد و شرف‌خانی (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی آموزش زیست محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر ایلام پرداختند. نتایج نشان داد که شناخت دانش‌آموزان نسبت به مسایل عام و خاص زیست محیطی پایین می‌باشد. در معادله رگرسیونی تأثیر مثبت نگرش نوین زیست محیطی و آموزش زیست محیطی در رفتار زیست محیطی رد شد و تنها سواد زیست محیطی در رفتار زیست محیطی تأثیر مثبت داشت. ملکی و دامن باغ (۱۳۹۶) به بررسی واکاوی مفاهیم اخلاق و فرهنگ محیط زیستی از دیدگاه شهروندان شهر اسلام آباد غرب پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که میان مؤلفه‌های نگرش محیط زیستی و ارزش محیط زیستی با مؤلفه رفتار محیط زیستی شهروندان رابطه خطی مستقیم و معنادار وجود دارد. قدسی گلشن و جوزی (۱۳۹۶) به بررسی میزان اثربخشی آموزش‌های محیط زیستی به کارکنان بخش فناوری اطلاعات مؤسسه اعتباری ثامن به‌منظور طراحی دیتا سنتر سبز با هدف توسعه کاربرد انرژی‌های نو و فناوری‌های سازگار با محیط زیست پرداخته‌اند. براساس نتایج آزمون‌ها، فراگیران از مدرس، محتوا، امکانات و زمان‌بندی رضایت داشته و آموزش و توانمندسازی در سطوح واکنشی، یادگیری و رفتاری منجر به افزایش دانش و یادگیری آنها نیز شده است. پس از برگزاری دوره، رتبه مهارت‌های شغلی، نظم و دقت در انجام وظایف، روحیه همکاری، رضایت شغلی، رفع مشکلات شغلی و بکارگیری آموخته‌ها در زمینه شغلی فراگیران افزایش یافته و از بعد رفتاری نیز نتایج مطلوبی برای بهبود طراحی دیتا سنتر سبز در پی داشته است. یانگ جونگ کیم و همکارانش^۱ (۲۰۱۸) به بررسی تأثیر مدیریت منابع

1. Yong Joong Kima, Woo Gon Kima, Hyung-Min Choia, Kullada Phetvaroon

انسانی سبز بر رفتار سازگار با فرهنگ و اخلاق زیست محیطی کارکنان هتل و عملکرد محیطی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت منابع انسانی سبز تعهد سازمانی کارکنان، رفتار سازگار با محیط زیست و عملکرد محیط زیست هتل‌ها را افزایش می‌دهد. گیرت^۱ (۲۷) در پژوهش خود با عنوان «بازیافت زباله: تأثیر دانش، نگرش و رفتار زیست محیطی» به بررسی تصورات مردم نسبت به بازیافت زباله در کرواسی پرداخت. نتایج نشان داد که نگرش کلی درباره محیط زیست به‌طور معناداری بالاتر از رفتار بازیافت و نیز شناخت روش‌های بازیافت بود. این حاکی از آن بود که مردم از هزینه‌های پنهانی مدیریت ضعیف زباله آگاه هستند؛ اما بین این نگرش‌ها و رفتار واقعی بازیافت زباله گسست وجود داشت که ناشی از عامل مطلوبیت اجتماعی این امر بود. نوردلاند و گارویل (۲۰۱۲) بیان می‌کنند که افزون بر عامل‌های نگرشی سه عامل دیگر نیز رفتار مثبت محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهد: نخست، عوامل زمینه‌ای نظیر هزینه‌های مادی، پاداش و دسترسی به تکنولوژی است؛ دوم توانایی‌های فردی مثل دانش خاص محیطی و مهارت است و سوم عادات هستند که باید به‌منظور تغییر رفتار در جهت رفتار مثبت محیطی سست شوند؛ بنابراین، برای درک بهتر رفتارهای محیطی باید عامل نگرشی، موقعیتی، توانایی‌های فردی و عادات در رابطه با یکدیگر مورد بررسی قرار گیرند براساس نظریه‌گزینه‌های عقلانی هر فرد نفع شخصی خود را برای انجام دادن فعالیت‌های محیطی در نظر می‌گیرد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از حیث روش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی و از لحاظ اجرا از نوع پیمایشی است. جامعه آماری شامل همه کارکنان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به تعداد ۱۴۵۳ نفر بوده که با استفاده از فرمول کوکران و بهره‌گیری از جدول مورگان، تعداد ۳۰۴ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده، به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای سنجش وضعیت منابع انسانی دانشگر از پرسش‌نامه محقق ساخته که براساس نتایج حاصل از پژوهش‌های ابیلی، حیات و یوزباشی (۱۳۹۳)، خرقانی و سلسله (۱۳۸۸)، ابیلی و موفقی (۱۳۸۶) و طاهری (۱۳۸۳) بود استفاده شد که دارای ۱۳ سؤال است. برای سنجش فرهنگ و اخلاق زیست محیطی اسلامی-ایرانی نیز از پرسش‌نامه محقق ساخته که با اقتباس از متن سیاست‌های کلی محیط زیست و بر مبنای فرهنگ اسلامی محمدی‌نیا، دسترنج و نگهداری (۱۳۹۱) و شاه‌ولی (۱۳۹۶) تدوین شده بود استفاده شد. این پرسش‌نامه شامل ۱۴ گویه و به صورت یکپارچه بوده و هدف از

1. Gibert

آن بررسی میزان پایبندی سازمان و اجرایی شدن برنامه‌های اخلاقی و فرهنگ زیست محیطی اسلامی-ایرانی در سازمان مورد مطالعه می‌باشد. به منظور سنجش روایی ابزار از روش روایی صوری و برای برآورد پایایی پرسش‌نامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. براساس این روش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS میزان پایایی پرسش‌نامه منابع انسانی دانشگر برابر با ۰/۸۹۲، پرسش‌نامه فرهنگ و اخلاق زیست محیطی اسلامی-ایرانی برابر با ۰/۸۶۳ و در نهایت پرسش‌نامه کلی برابر با ۰/۸۴۵ به دست آمد. با توجه به مقدار به دست آمده پرسش‌نامه‌ها از پایایی بالایی برخوردار بودند. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی و به دنبال اجرای فرضیات این پژوهش، از نرم افزار تحلیل آماری SPSS و آزمون‌های آماری همبستگی استفاده شد.

یافته‌ها

برای بررسی نرمال بودن جامعه آماری از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (K-S) استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: نتایج آزمون نرمال بودن مربوط به متغیرها

متغیرها	تعداد داده‌ها	آماره کولموگروف اسمیرنوف	p-مقدار
انگیزه بالا	۳۰۴	۱/۱۲۶	۰/۱۴۶
درگیرشدن در امور سازمان	۳۰۴	۱/۰۹۳	۰/۲۱۱
توانایی منابع انسانی	۳۰۴	۱/۱۰۸	۰/۱۶۶
فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی	۳۰۴	۱/۱۰۷	۰/۱۹۰
منابع انسانی دانشگر	۳۰۴	۱/۰۸۳	۰/۲۳۴

نتایج نشان داد که مقدار Sig برای هر پنج متغیر، بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین هر پنج متغیر دارای توزیع نرمال هستند.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

آزمون فرضیه اصلی: منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

جدول ۲: همبستگی میان منابع انسانی دانشگر و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی

مؤلفه‌ها		نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی
منابع	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۸۰۸
انسانی	سطح معناداری	۰/۰۰۰
دانشگر	فراوانی	۲۵۴

جدول ۳: تحلیل واریانس برای فرضیه اصلی تحقیق

R	ضریب تشخیص (R2)		ضریب تشخیص تعدیل شده		خطای استاندارد	
۰/۸۰۸	۰/۶۵۳		۰/۶۵۲		۰/۴۹۷	
منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مربعات	F	سطح اطمینان	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۱	۱۱۷/۷۴۸	۱۱۷/۷۴۸	۴۷۵/۰۸۸	۰/۹۵	۰/۰۰۰
باقیمانده	۲۵۲	۶۲/۴۵۷	۰/۲۴۸		نتیجه آزمون: وجود تأثیر	
کل	۲۵۳	۱۸۰/۲۰۵	-----			

جدول ۴: ضرایب پارامتر برای فرضیه اصلی تحقیق

عنوان متغیر	شیب خط	t محاسبه شده	سطح معنی‌داری
عرض از مبدا	۰/۵۰۸	۳/۸۳۹	۰/۰۰۰
منابع انسانی دانشگر	۰/۸۸۹	۲۱/۷۹۷	۰/۰۰۰

برابر نتایج حاصله و با توجه به اینکه، سطح معنی‌داری آزمون پیرسون ۰/۰۰۰ بوده و کوچک‌تر از ۰/۰۵ است، از این رو منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد. با توجه به ضریب تشخیص R2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده‌شده توسط متغیر X به تغییرات کل، می‌توان بیان نمود که ۶۵/۳ درصد تغییرات نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، توسط منابع انسانی دانشگر تبیین می‌شود. رابطه ریاضی نقش منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی از دیدگاه کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به صورت زیر خواهد بود:

$$X = 0/508 + 0/889 Y$$

بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان گفت که یک واحد افزایش در منابع انسانی دانشگر باعث ۰/۸۰۸ واحد افزایش در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و

الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی می شود. پس می توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی دار است.

آزمون فرضیه فرعی اول: انگیزه بالای منابع انسانی در نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

جدول ۵: آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای تعیین همبستگی میان انگیزه بالا و نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی اسلامی-ایرانی

مؤلفه ها	نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۴۷
سطح معناداری	۰/۰۰۰
فراوانی	۳۰۴

جدول ۶: تحلیل واریانس فرضیه فرعی اول مربوط به مدل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تشخیص تعدیل شده	ضریب تشخیص (R2)	R
۰/۶۲۰	۰/۵۵۶	۰/۵۵۸	۰/۷۴۷
سطح معنی داری	F	مجموع مربعات	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۳۱۸/۳۰۵	۱۲۲/۶۶۸	۱
نتیجه آزمون: وجود تأثیر		۹۷/۱۱۶	۳۰۲
		۲۱۹/۷۹۸	۳۰۳

جدول ۷: ضرایب پارامتر فرضیه فرعی اول

سطح معنی داری	t محاسبه شده	شیب خط	عنوان متغیر
۰/۰۱۸	۲/۳۸۸	۰/۳۹۴	عرض از مبدأ
۰/۰۰۰	۱۷/۸۴۱	۰/۹۰۷	انگیزه بالا

برابر نتایج حاصله و با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون پیرسون ۰/۰۰۰ بوده و این سطح از حداقل سطح معنی داری ۰/۰۵ کوچک تر است، بنابراین انگیزه بالا در نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی نقش دارد. با توجه به ضریب تشخیص R2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط متغیر X به تغییرات کل، می توان بیان نمود که ۵۵/۸ درصد تغییرات نهادینه سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده

اسلامی-ایرانی، توسط انگیزه بالا تبیین می‌شود. رابطه ریاضی نقش انگیزه بالا در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی از دیدگاه کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به صورت زیر خواهد بود:

$$X = 0/۳۹۴ + ۰/۹۰۷ Y$$

بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان گفت که یک واحد افزایش در انگیزه بالا، باعث ۰/۷۴۷ واحد افزایش در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است.

فرضیه فرعی دوم: درگیر شدن منابع انسانی در امور سازمان در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

جدول ۸: آزمون ضریب همبستگی میان درگیر شدن در امور سازمان و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی اسلامی-ایرانی

مؤلفه‌ها	نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۴۹
سطح معناداری	۰/۰۰۰
فراوانی	۳۰۴

جدول ۹: تحلیل واریانس فرضیه فرعی دوم مربوط به مدل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تشخیص تعدیل شده	ضریب تشخیص (R2)	R
۰/۶۲۹	۰/۵۵۹	۰/۵۶۰	۰/۷۴۹
سطح معنی‌داری	F	مجموع مربعات	درجه آزادی
۰/۰۰۰	۳۲۱/۳۱۷	۱۲۷/۱۷۲	۱
نتیجه آزمون: وجود تأثیر		۰/۳۹۶	۳۰۲
		۲۲۶/۹۰۹	۳۰۳

جدول ۱۰: ضرایب پارامتر فرضیه فرعی دوم

عنوان متغیر	شیب خط	t محاسبه شده	سطح معنی‌داری
عرض از مبدأ	۰/۳۴۲	۲/۰۴۵	۰/۰۴۲
درگیر شدن در امور سازمان	۰/۹۲۴	۱۷/۹۲۵	۰/۰۰۰

برابر نتایج حاصله و با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون پیرسون $0/000$ بوده و این سطح از حداقل سطح معنی داری $0/05$ کوچک تر است، لذا درگیر شدن در امور سازمان در نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در بین کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی نقش دارد. با توجه به ضریب تشخیص R^2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط متغیر X به تغییرات کل که برابر با $0/560$ می باشد، می توان گفت که 56 درصد تغییرات نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، توسط درگیر شدن در امور سازمان تبیین می گردد.

بنابراین رابطه ریاضی نقش درگیر شدن در امور سازمان در نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی از دیدگاه کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به صورت زیر خواهد بود:

$$X = 0/342 + 0/924 Y$$

بنا به ضریب استاندارد شده Beta می توان گفت که یک واحد افزایش در درگیر شدن در امور سازمان باعث $0/749$ واحد افزایش در نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی می شود. پس می توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی دار است.

فرضیه فرعی سوم: توانایی منابع انسانی در نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، نقش دارد.

جدول ۱۱: آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای تعیین همبستگی میان توانایی منابع انسانی و نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی اسلامی-ایرانی

مؤلفه ها	نهادهای سازی فرهنگ و اخلاق زیست محیطی مبتنی بر ارزش ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی
توانایی	$0/736$
منابع	$0/000$
انسانی	304

جدول ۱۲: تحلیل واریانس فرضیه فرعی سوم مربوط به مدل رگرسیونی

خطای استاندارد	ضریب تشخیص تعدیل شده		ضریب تشخیص (R2)		R	
۰/۵۸۱	۰/۵۳۹		۰/۵۴۱		۰/۷۳۶	
سطح معنی‌داری	سطح اطمینان	F	میانگین مربعات	مجموع مربعات	درجه آزادی	
۰/۰۰۰	۰/۹۵	۲۹۷/۲۰۱	۱۰۰/۵۲۳	۱	۱	
نتیجه آزمون: وجود تأثیر			۰/۳۳۸	۸۵/۲۴۳	۳۰۲	باقیمانده
			-----	۲۲۶/۹۰۹	۳۰۳	کل

جدول ۱۳: ضرایب پارامتر فرضیه فرعی سوم

عنوان متغیر	شیب خط	t محاسبه شده	سطح معنی‌داری
عرض از مبدأ	۰/۸۳۹	۵/۴۲۱	۰/۰۰۰
توانایی منابع انسانی	۰/۸۲۱	۱۷/۲۴۰	۰/۰۰۰

برابر نتایج حاصله و با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون پیرسون ۰/۰۰۰ بوده و این سطح از حداقل سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کوچک‌تر است، از این رو توانایی منابع انسانی در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در بین کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی نقش دارد. با توجه به ضریب تشخیص R2 که عبارت است از نسبت تغییرات توضیح داده شده توسط متغیر X به تغییرات کل، می‌توان بیان نمود که ۵۴/۱ درصد تغییرات نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، توسط توانایی منابع انسانی تبیین می‌شود. بنابراین رابطه ریاضی نقش توانایی منابع انسانی در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی از دیدگاه کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی به صورت زیر خواهد بود:

$$X = 0/839 + 0/821 Y$$

بنا به ضریب استاندارد شده Beta می‌توان بیان گفت که یک واحد افزایش در توانایی منابع انسانی باعث ۰/۷۳۶ واحد افزایش در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی می‌شود. پس می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی این آزمون از لحاظ آماری معنی‌دار است.

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف تحلیل نقش منابع انسانی دانشگر در نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی، انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین منابع انسانی دانشگر و مؤلفه‌های آن (انگیزه بالای منابع انسانی، درگیر شدن منابع انسانی در امور سازمان و توانایی منابع انسانی) و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی در سازمان جهاد کشاورزی استان آذربایجان غربی ارتباط مستقیم و مثبت وجود دارد. از آنجا که اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی، محیط زیست را دارای حیات و ارزش ذاتی می‌داند، از این رو قواعدی را درباره نحوه برخورد منابع انسانی با محیط زیست تدوین کرده و انسان را در برابر آن مسئول دانسته و توصیه می‌کند که انسان با محیط زیست برخورد مسئولانه داشته و ارزش ذاتی آن را به رسمیت بشناسد. با توجه به اینکه محیط زیست بزرگ‌ترین دارایی بشر برای تأمین نیازهای مادی و معنوی است و از این رو حفاظت از این دارایی بزرگ امری ضروری است، لذا درگیر نمودن منابع انسانی دانشگر در امور مربوطه باعث افزایش اطلاعات سازمان شده و سبب نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی مبتنی بر ارزش‌ها و الگوهای سازنده اسلامی-ایرانی خواهد شد. با توجه به فقدان تحقیق مشابه در راستای پژوهش حاضر، نتایج به دست آمده از تحقیق با یافته پژوهش‌های یانگ جونگ و کیم (۲۰۱۳)، ملکی و دامن باغ (۱۳۹۶)، گیرت (۲۰۱۴)، کریمی و درویش‌نوری (۱۳۹۸) و نوردلان و گارویل (۲۰۱۲) از حیث نقش توانمندی کارکنان در نگهداشت و حفظ محیط زیست، همسو می‌باشد. همچنین نتایج یافته‌های تحقیق قدس گلشن و جوزی (۱۳۹۶) و آزادخانی و همکاران (۱۳۹۷) نیز به ترتیب از بُعد انگیزه و درگیر شدن منابع انسانی در حفظ و نگهداشت محیط زیست، همسو و همراستا با نتایج تحقیق حاضر بود. براساس نتایج به دست آمده از فرضیه‌های تحقیق، پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

براساس نتیجه فرضیه ۱ تحقیق پیشنهاد می‌شود:

ارتقای انگیزه منابع انسانی دانشگر برای نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی

اسلامی-ایرانی.

جبران خدمات منابع انسانی دانشگر بر مبنای فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی اسلامی-ایرانی.

براساس نتیجه فرضیه ۲ تحقیق پیشنهاد می‌شود:

مدیریت منابع انسانی دانشگر با بهره‌گیری از مبانی ارزشمند اسلامی-ایرانی.

مشارکت منابع انسانی دانشگر در حفاظت از محیط زیست با رویکرد اسلامی-ایرانی.

براساس نتیجه فرضیه ۳ تحقیق پیشنهاد می‌شود:
تدوین و اجرای پیوست فرهنگ اسلامی-ایرانی در جهت توانمندسازی منابع انسانی دانشگر
در حوزه محیط زیست.
آموزش و بهسازی مستمر منابع انسانی دانشگر بر مبنای فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی
اسلامی-ایرانی.

منابع

۱. آزادخانی، پاکزاد؛ معصومه سادات نژاد و جعفر شرفخانی (۱۳۹۷)، «بررسی آموزش زیست محیطی و رفتارهای حفاظت از محیط زیست دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر ایلام»، فصلنامه انسان و محیط زیست، ش ۱۶(۱)، ص ۱۳۹-۱۵۳.
۲. آغاز، عسل و آرین قلی‌پور (۱۳۹۳)، مدیریت منابع انسانی پیشرفته (۲)، سیستم حقوق و مزایا، ناشر: سازمان مدیریت صنعتی، چاپ دوم.
۳. ابیلی، خدایار؛ علی اصغر حیات و علیرضا یوزباشی (۱۳۹۳)، «بررسی عوامل مؤثر بر بهره‌وری منابع انسانی دانشگر شرکت ملی نفت ایران»، مدیریت منابع انسانی در صنعت نفت، ش ۵ (۱۹)، ص ۱۳۱-۱۶۰.
۴. ابیلی، خدایار و حسن موفق (۱۳۸۶)، دریچه‌ای بر مفاهیم نوین مدیریتی با تأکید بر منابع انسانی، چاپ دوم، تهران: انتشارات سارگل.
۵. اسماعیلی، ایوب (۱۳۹۵)، «چالش‌های سازمان‌های ایرانی در مواجهه با نیروهای دانشگر: راهکارهایی در حوزه مدیریت منابع انسانی»، راهکار مدیریت، نشریه میثاق مدیران، ش ۱ (۱)، ص ۷۰-۷۵.
۶. اصغری لقمجانی، محسن (۱۳۷۸)، تحلیلی بر مباحث مکتب زیست محیطی اسلام در مجموعه مقالات اولین همایش اسلام و محیط زیست، تهران: انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست.
۷. اصفهانیان، میرمصطفی (۱۳۸۶)، «طبیعت از منظر قرآن حیان شرقی»، ش ۲، ص ۲-۹.
۸. جوادی آملی (دام ظلّه)، آیت الله العظمی عبدالله (۱۳۸۹)، «سیاست حکمت متعالیه»، هفته‌نامه پگاه حوزه، ش ۲۱۱.
۹. خرقانی، سعید و مینو سلسله (۱۳۸۸)، «مدیریت دانش و چالش نگهداری دانشگران سازمانی»، دومین کنفرانس ملی مدیریت دانش، تهران، مرکز پژوهش رازی.
۱۰. رنگریز، حسن و مرتضی ملک‌محمدی (۱۳۹۵)، «بومی‌سازی مدل مفهومی و رفتاری مدیریت استراتژیک منابع انسانی»، علوم رفتاری، ش ۳(۹)، ص ۷۱-۸۳.
۱۱. سیاست‌های کلی محیط زیست (۱۳۹۴/۰۸/۲۶)، ابلاغ از جانب مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه العالی)، بازیابی از:

<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=31422>

<https://www.leader.ir/fa/content/13865/www.leader.ir>

۱۲. شاه ولی، منصور (۱۳۹۶)، «الگوی پایه محیط زیست اسلامی ایرانی پیشرفت»، الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ش ۵ (۱۰)، ص ۱۳۴-۱۵۹.
۱۳. صادقی، هادی؛ محمدتقی سبحانی نیا (۱۳۹۰)، «جایگاه شناخت خود در رفتار اخلاق انسان»، فصلنامه علمی-پژوهشی، پژوهشنامه اخلاق، ۴ (۱۲)، ص ۷۶-۸۹.
۱۴. طاهری، شهنام (۱۳۸۳)، بهره‌وری و تجزیه و تحلیل آن در سازمان، تهران: نشر هستان.
۱۵. علوی مقدم، سیدمحمدرضا و اعظم قاسمی (۱۳۸۹)، «اخلاق و فلسفه محیط زیست و ضرورت توجه به نقش آن در جهان امروز»، انسان و محیط زیست، ش ۸ (۴)، ص ۵۱-۵۶.
۱۶. فرازی از بیانات ارزشمند حضرت آقا امام خامنه‌ای (مدّ ظلّه العالی) در دیدار جمعی از مسئولان دستگاه‌های مختلف کشور با موضوع اقتصاد مقاومتی، ۲۰/۱۲/۱۳۹۲
<https://www.leader.ir/fa/archive>
<https://farsi.khamenei.ir/>
۱۷. فراهانی فرد، سعید (۱۳۸۵)، «محیط زیست: مشکلات و راه‌های برون رفت از منظر اسلام»، اقتصاد اسلامی، ۳۶ (۱)، ص ۱۴-۲۵.
۱۸. قدس گلشن، مریم و سیدعلی جوزی (۱۳۹۶)، «بررسی میزان اثربخشی آموزش‌های محیط زیستی به کارکنان بخش فناوری اطلاعات مؤسسه اعتباری ثامن به‌منظور طراحی دیتا سنتر سبز با هدف توسعه کاربرد انرژی‌های نو و فناوری‌های سازگار با محیط زیست»، علوم و تکنولوژی محیط زیست، ش ۱۹ (۳)، ص ۱۷۳-۱۹۴.
۱۹. کریمی، مرضیه و سیمین درویش‌نوری (۱۳۹۸)، «مقاله مروری: بررسی رابطه سرمایه‌های اجتماعی، تعهد سازمانی و رفتار فرانتشی در محیط زیست»، مدیریت محیط زیست و توسعه پایدار، ش ۲ (۴)، ص ۱-۳۰.
۲۰. محمدی نیا، طیب؛ منصوره دسترنج و سمیه نگهداری (۱۳۹۱)، «نهادینه‌سازی فرهنگ زیست‌محیطی بر مبنای فرهنگ اسلامی آموزش»، محیط زیست و توسعه پایدار، ش ۱ (۱)، ص ۱-۸.
۲۱. ملکی، سعید و صفیه دامن‌باغ (۱۳۹۶)، «واکاوی مفاهیم اخلاق و فرهنگ محیط زیستی از دیدگاه شهروندان مورد پژوهی: شهر اسلام آباد غرب»، نشریه جغرافیا و مطالعات محیطی، ش ۶ (۲۳)، ص ۴۱-۵۸.
۲۲. هاشمی، سعید (۱۳۷۷)، «انسان و طبیعت در قرآن»، پژوهش‌های قرآنی، ش ۱۵ و ۱۶.
۲۳. نصر، محمد (۱۳۷۸)، «دین و بحران زیست محیطی»، نقد و نظر، ش ۱۷ و ۱۸.

24. Ehrlich, P.R(2002), Human nature, nature conservation, and environmental ethics, BioScience; Vol.52, No.1, PP 31-43.
25. Foster, J. B. and Clark, B. (2008), The Sociology of ecology: Ecological organisms versus ecosystem ecology in the social construction of ecological science, 1926-1935.
26. Gibert, B. (2014), A bioenergetic framework for the temperature dependence of trophic interactions, Ecology Letters Vol 17, Issue 8.
27. Heron, J. and Reason, P. (1997), "A Participatory Inquiry Paradigm", Qualitative Inquiry, 3(3), 400-409.
28. McDonald, H P. (2004), John Dewey and Environmental Philosophy, State University of New York Press.
29. Moseley, A. 2002, The Philosophy of War, Algora Publishing New York .
30. Nordlund, A. M. & Garvill, J. (2012). "Value structures behind pro-environmental behavior". Journal of Environment and Behavior. Vol 34 (6), 740-756.
31. Pal, A. (2011), Islam Means Peace Understanding the Muslim Principle of Nonviolence Today, Prager Publications, usa.
32. Palmer, J. A. (1998), Environmental Education in the 21st Century Theory, Practice Progress and Promise, Rutledge: London and New York.
33. Yong Sauk Hau, Byoungsoo Kim, Heeseok Lee, Young-Gul Kim (2013) The effects of individual motivations and social capital on employees' tacit and explicit knowledge sharing intentions, Management Volume 33, Issue 2, April 2013, Pages 356-366.